

7. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : Навчально - методичний посібник / О. І. Січкарук. – К. : Таксон, 2006. – 88 с.

8. Стельмах С. Використання інтерактивних методів навчання в процесі проведення лекційних занять [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://gkobernik.at.ua/load/vikoristannja_interaktivnikh_metodiv_navchannja_v_proces_i_provedennja_lekcijnikh_zanjat

ФИГОЛЬ НАТАЛЬЯ АНАТОЛЬЕВНА. *Интерактивные технологии в процессе подготовки будущих социальных работников.*

В статье освещаются проблемы внедрения интерактивного обучения в учебно-воспитательный процесс подготовки будущих социальных работников. Проанализированы толкование понятий «активные методы обучения», «интерактивные методы обучения»; охарактеризован наиболее оптимальные интерактивные технологии обучения будущих социальных педагогов во время лекционных занятий. Обосновывается их значение в учебно-воспитательном процессе современной высшей школы. Представлена классификация и основные примеры использования современных интерактивных технологий.

Ключевые слова: интерактивные технологии, активные методы обучения, интерактивная лекция, социальный работник, социальная работа.

FIGOL NATALIA. *Interactive technologies in the future social worker training process.*

The article describes the problems of introduction of interactive training in the educational process of preparation of future social workers. The analysis of the concept of «active teaching methods», «interactive teaching methods» is analyzed. The most optimal interactive technologies of teaching future social workers during lectures are described. Their significance in the educational process of modern high school is substantiated. The classification and main examples of the use of modern interactive technologies are presented.

Key words: interactive technologies, active teaching methods, interactive lecture, social worker, social work.

УДК 364.4[373.013.42:316.343.34]

Чернета С.Ю., Незбрицька О.В.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ»

У статті розглянуто наукові підходи у визначенні сутності соціальних проектів в різних часових періодах. Визначено, що соціальний проект є комплексом нововведень, який реалізовується з метою задоволення матеріально-духовних цінностей населення з визначеними обсягами ресурсів та очікуваних результатів. Досліджено, що соціальні проекти почали виникати разом з

розвитком соціального проектування та діяльності у 70-х роках минулого століття. Проте в Україні соціальні проекти не набули масового поширення у зв'язку з недостатністю фінансування, відсутністю досвіду реалізації проектів територіальними громадами та органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: соціальне проектування, соціальна діяльність, проект, соціальний проект, фінансування, розвиток регіонів.

На сьогодні розробка, реалізація та контроль соціальних проектів мають важливе значення для забезпечення розвитку регіонів, оскільки сприяють вирішенню ряду соціальних, економічних, матеріальних та духовних потреб населення. Проте низка проблем, таких, як недостатнє фінансування та відсутність цільової спрямованості, зумовлюють недосконалість механізму реалізації соціальних проектів, що спричиняє труднощі у подальшому розвитку соціальних проектування в цілому. Розуміння основ та сутності соціальних проектів, причин їх виникнення та потреб у розробці дасть змогу подолати зазначені проблеми.

Дослідженню соціальних проектів присвячено чимало наукових праць. Зокрема, провідними науковцями цього напрямку можна вважати: Т. В. Азарову, Л. К. Абрамова, О. В. Безпалько, О. С. Врублевського, А. П. Данілову, Н. В. Драгомирецьку, А. М. Артеменко, А. В. Кавунця, В. В. Дорох, І. П. Козинець, В. І. Курбатова, О. В. Курбатову, В. А. Лукова, Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкіна, В. Л. Пілюшенко, О. В. Пономаренко, І. А. Сенча, Т. Ф. Алексеєнко, Л. Т. Тютю, Д. О. Пузікова та інші. У працях зазначених авторів розкрито проблематику соціальної роботи в громаді, реалізації соціальних проектів різних суспільних напрямів, співробітництва територіальних громад, соціального проектування, механізмів реалізації соціальних проектів, моніторингу, оцінки та контролю соціальних проектів тощо. Водночас відсутні ґрунтовні дослідження проблематики соціальних проектів як форми співробітництва шкіл та об'єднаних територіальних громад.

Мета статті полягає у визначенні сутності соціальних проектів на основі історії їх виникнення, значення у розвитку регіонів та еволюції наукових підходів до розуміння.

Соціальне проектування стало науковою і практичною проблемою не так давно. Ще в 70-і рр. минулого століття науковці розпочали досліджувати соціальне планування, програмно-цільові методи, нововведення, а відповідно – соціальні проекти. Але поява низки нових складних завдань у сфері економіки, культури, містобудування, дизайну серед інших типів соціально-інженерної діяльності виділив соціальне проектування як різновид соціальних технологій.

Зазначимо, що здійснення соціальної діяльності можливе за допомогою соціального проектування як засобу впливу на соціальну дійсність. «Соціальне проектування – це вид діяльності, який безпосередньо належить до розвитку соціальної сфери, подолання різноманітних соціальних проблем. Результатом соціального проектування є створення безпосередньо проекту. Слово «проект» походить від латинського «proicere» – кидати вперед, та використовується як прототип, образ об'єкта чи виду діяльності» [7, с. 54]. Соціальні проекти являють

собою вид інвестиційних проектів, проте основою метою їх реалізації є, на нашу думку, забезпечення покращення життєдіяльності та різноманітних потреб громади й населення. Тому у нашому дослідженні поняття соціального проекту буде базуватися на понятті проекту.

Т. В. Азарова (2007 рік) зазначає: «Проект – це комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях» [1].

Під проектом Г. М. Тарасюк [14] (2009 рік) розуміє комплекс науково-дослідних, проектно-конструкторських, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, пов'язаних ресурсами, виконавцями та термінами, відповідно оформлених і направлених на зміну об'єкта управління, що забезпечує ефективність розв'язання основних завдань та досягнення відповідних цілей за певний період.

Про те, що соціальні проекти почали активно розроблятися на реалізовуватися в різних регіонах яскраво свідчить активізація науковців щодо дослідження проблематики дієвості таких проектів, їх контролю, оцінки та моніторингу, механізму реалізації тощо. Відтак, ми можемо стверджувати, що активний розвиток наукових думок щодо сутності цього поняття припадає на початок ХХІ століття.

Соціальний проект В. І. Курбатов [6] (2001 рік) – мета проектної діяльності, як виду соціального творчості. Основною кінцевою стратегічною метою соціального проекту є створення оптимального поєднання організації колективних відносин з урахуванням об'єктивних умов і життєдіяльності різних соціальних груп.

Соціальний проект (2001 рік) – сконструйоване соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, яка має просторово-часові та ресурсні обмеження і вплив якої на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням [10].

На думку М. С. Коган (2001 рік), соціальний проект – це опис конкретної ситуації, котра може бути поліпшена засобами реалізації певної системи методів та послідовних кроків їх використання [5].

Відтак, можемо зробити висновок, що перші спроби визначити сутність соціального проекту зводилися до виокремлення основної мети – забезпечення покращення умов життя різних верств населення.

Подальші ж наукові підходи до сутності соціального проекту обумовлюються дедалі більшим розвитком соціального проектування в цілому, сутність поняття розширюється та стає більш зрозумілою мета таких проектів.

У контексті підготовки молоді до реалізації соціальних проектів, О. І. Пометун (2003 рік) визначає їх як сукупність практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної проблеми місцевої громади, а участь молоді в таких проектах сприяє розвитку у неї емоційно-ціннісного ставлення до громадського життя, активності особистості, прагненню до громадянських дій та ефективного спілкування [11].

Розглядаючи проектну діяльність як один із засобів соціальної ініціативності підлітка, С. Г. Леснікова зазначає (2005 рік), що соціальний проект

– це індивідуальна чи групова діяльність підлітків, спрямована на позитивне перетворення соціального середовища та умов життєдіяльності підлітків доступними для них методами. З позицій культурологічного підходу Є. П. Воронова (2005 рік) визначає соціальний проект як засіб збереження, відтворення чи розвитку соціальних явищ і культурних феноменів, що відповідають (як кількісно, так і якісно, змістовно) певним нормам [7].

В. А. Луков соціальний проект (2007 рік) розглядає як «соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримка матеріальної чи духовної цінності, що має просторово-часові та ресурсні обмеження і позитивний соціальний вплив на людей» [8, с. 36].

О. В. Пономаренко (2008 рік) визначає «соціальний інвестиційний проект», як комплексний план заходів, що передбачає вкладення ресурсів (інформаційних, фінансових, інтелектуальних, матеріальних, управлінських та ін.), спрямований на досягнення якісно нового соціального ефекту (зростання рівня і якості життя населення, забезпечення зайнятості, підтримка галузей соціальної сфери, запобігання соціальним конфліктам тощо) і здійснюваний у певний термін [12].

О. В. Безпалько (2010 рік) визначив соціальний проект як сукупність технологічних, управлінських та організаційних рішень, спрямованих на вирішення соціальних проблем, поліпшення соціокультурних умов життєдіяльності особистості, проведення необхідних соціальних змін [2].

Науковець В. П. Шкуро [15] (2016 рік) у своєму дослідженні характеризує соціальний проект як сукупність комплексних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної ситуації, проблеми, за умови обмеженості в часі та ресурсах.

Отже, узагальнюючи наукові підходи до розуміння сутності соціального проекту ми можемо зазначити, що вчені характеризують це поняття, як нововведення, комплекс заходів, дії, певні рішення, діяльність, які здійснюються з метою досягнення певного соціального ефекту, який проявляється у покращенні матеріально-духовних цінностей населення.

Розуміючи потребу у розвитку та вдосконаленню реалізації соціальних проектів в Україні на разі запропоновано законопроект «Про соціальне забезпечення», який визначає, що соціальний проект – комплекс взаємопов'язаних за термінами, ресурсами та виконавцями заходів, спрямованих на розв'язання однієї з задач цільової соціальної програми або локального завдання, що має самостійне соціальне значення.

Розвиток та поява соціальних проектів були зумовлені суспільними потребами населення регіонів в багатьох країнах світу, зокрема в Україні. Проте суттєве значення у їх виникненні, на нашу думку, має насамперед спроможність держави та представників державної влади на місцях забезпечити та стимулювати розробку таких проектів, що з часом призводить до удосконалення самої сутності, значення таких проектів, цільової спрямованості. Така спроможність державної влади проявляється насамперед у можливості фінансувати проекти, залучати донорів та міжнародні організації до виділення коштів, закладати певну частку видатків на проекти у державному бюджеті та місцевих бюджетах тощо. Тобто важливе значення у виникненні та розвитку соціальних проектів у різних країнах

та регіонах відігравали організаційно-фінансові механізми забезпечення реалізації соціальних проектів.

На сьогодні можна говорити лише про початковий етап зародження соціальних проектів в Україні, адже створена законодавчо-нормативна база наразі дозволяє започаткувати розробку програм у цьому напрямі. Існує суттєвий розрив між кількістю територіальних громад, закладів, що потребують матеріального переоснащення, покращення інфраструктури та обсягом розроблених соціальних проектів. Крім того, в Україні розподіл соціальних проектів за областями доволі нерівномірний, що свідчить про актуальність дослідження теоретичних аспектів та практичних напрямів реалізації програм.

Аналізуючи різноманітні підходи до визначення соціального проекту А. П. Данілова (2013 рік), представила узагальнену класифікацію соціального проекту за різними ознаками (рис.1) [3].

Означені підходи до класифікації проектів дозволяють визначити базові ознаки соціальних проектів. До таких ознак зараховують [1-3, 5-8, 12-14]:

1. Цілепокладання (відображення міркування розробників проекту щодо того, яким в ідеалі мав би бути результат діяльності).

2. Соціально-детерміновану (наявність у суспільному житті ситуації, яка потребує вирішення шляхом нововведень та окремих змін).

3. Часову (кожний соціальний проект має свій початок та закінчення, яке може бути стартом для продовження наступного етапу проекту чи його фінішем).

4. Територіальну (чітко визначені регіони та населені пункти, у яких проводяться проектні заходи).

5. Соціально-інституційну (заклади, організації, установи, в яких проводяться проектні заходи).

6. Інноваційну (наявність нових ідей, підходів, технологій вирішення соціальної проблеми на певному рівні).

7. Ресурсну (затверджена специфікація та графік використання ресурсів (фінанси, люди, обладнання тощо)).

8. Організаційну (наявність певної організаційної структури з урахуванням масштабності проекту).

9. Соціально-інформаційну (кожний соціальний проект містить компонент інформування громадськості про проектні заходи та їх вплив на зміну ситуації).

Соціальні проекти розробляються для задоволення потреб громадян або розв'язання певних соціальних проблем шляхом зміни соціальної ситуації. Причиною розробки соціальних проектів здебільшого є такі проблеми, що, по-перше, мають суперечливі різновекторні тенденції розвитку, і по-друге, потребують адекватного вирішення. При цьому своєрідність соціальних проектів виражається в тому, що головним експертом при їх оцінюванні виступає не держава або замовник проекту, а суспільство. Тому прийнятність варіантів вирішення соціальних проблем для цільових груп проекту та населення того регіону, для якого він розробляється, повинна бути одним із індикаторів якості соціального проекту [13].

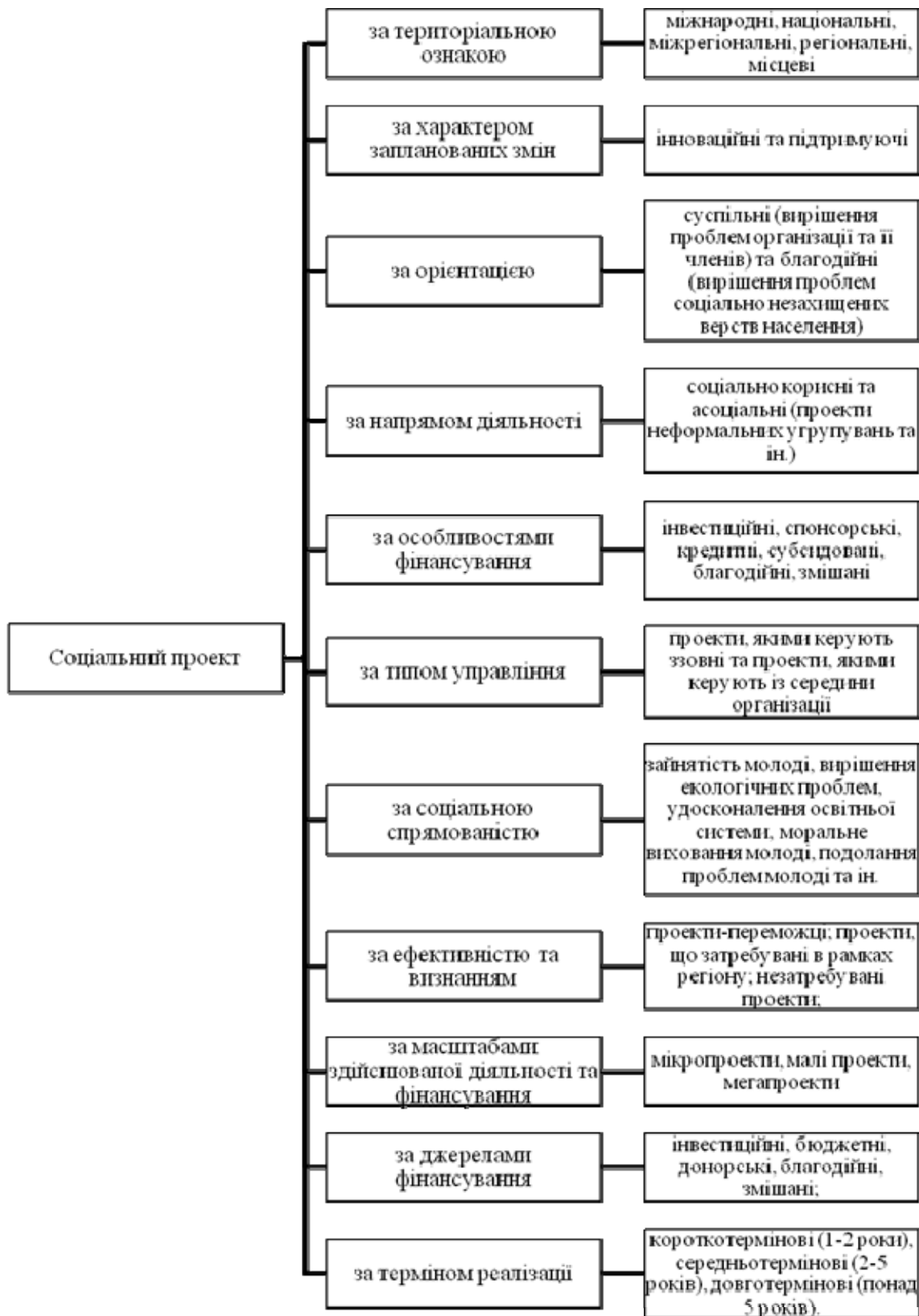

Рис. 1. Класифікація соціальних проектів [1-3, 5].

Соціальні проекти на сьогодні відіграють суттєву роль в розвитку регіонів, адже: дозволяють налагодити та удосконалювати партнерські стосунки між державним, приватним, громадським секторами, створюють основу для співробітництва, утворення кластерів, обміну досвідом та навчання; сприяють

поступовому розвитку громадських організацій, зокрема бібліотек, дитячих гуртків, тощо; забезпечують покращення переробки та сортування сміття, відходів, пластику тощо; сприяють покращенню функціонування медичних закладів, наукових та освітніх закладів, дошкільних та шкільних, культурних закладів шляхом фінансування в оновлення їх інфраструктури; покращується кооперація між основними зацікавленими сторонами, створюються довірчі відносини, визначається пріоритетність програм та проектів [4]. Таким чином, можемо зробити висновок, що соціальні проекти сприяють розвитку регіонів в таких основних напрямках, як розвиток культури й спілкування, забезпечення покращення соціальної інфраструктури, покращення управління відходами.

Тож загалом можемо зробити висновок, що сучасні соціальні проекти забезпечують у регіонах:

- підтримку соціальних, правових, економічних реформ,
- забезпечують захист прав людини та меншин, надання необхідної інформації, розвиток медіа;
- забезпечують захист довкілля та навколишнього середовища;
- забезпечують професійну освіту для молоді, безробітних;
- забезпечують реформування місцевого самоврядування;
- забезпечують енергозбереження та енергоефективність;
- стимулюють до активізації молоді в участі у громадському житті країни;
- сприяють розвитку етичних, моральних стандартів серед населення;
- посилюють потенціал місцевих організацій;
- забезпечують впровадження соціальних інновацій та поширення співпраці між зацікавленими сторонами;
- покращення базової інфраструктури, в тому числі в галузі здоров'я, водопостачання;
- сприяють задоволенню потреб суспільства;
- розвиток сільської місцевості.

Отже, проведене дослідження сутності соціального проекту дає змогу визначити це поняття як сукупність певних заходів та дій з метою створення, модернізації або підтримки матеріальної чи духовної цінності, що має просторово-часові та ресурсні обмеження і позитивний соціальний вплив на людей. Узагальнюючи наукові підходи до розуміння сутності соціального проекту ми можемо зазначити, що вчені характеризують це поняття, як нововведення, комплекс заходів, дії, певні рішення, діяльність, які здійснюються з метою досягнення певного соціального ефекту, який проявляється у покращенні матеріально-духовних цінностях населення. На сьогодні соціальні проекти забезпечують культурний, соціальний, економічний, освітній розвиток регіонів, покращують інфраструктуру та життєдіяльність населення в цілому, забезпечують реалізацію потреб певних соціальних верств населення.

Використана література:

1. Азарова Т. *Технологія оцінки соціальних програм та проектів* / Т. В. Азарова, Л. К. Абрамов. – Кіровоград : ІСКМ, 2007. – 100 с.

2. Безпалько О.В. Соціальне проектування [Електронний ресурс] : Навч. посіб. / О. В. Безпалько ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки . – Київ : [б. в.], 2010. – 127 с.
3. Данілова А. П. Соціальний проект як засіб формування та розвитку ініціативності учнівської молоді / А. П. Данілова // Інститут проблем освіти Національної академії педагогічних наук України. – Київ. – 2013. – Вип. 17(1). – С. 237-245.
4. Драгомирецька Н. М. Методологія соціального проектування: сучасна світова практика [Електронний ресурс] / Н. М. Драгомирецька // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – Вип. 3 (спец. вип.). – С. 53-59. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2015_3%28spets.
5. Коган М.С. Метод проектов и условия его эффективного применения в воспитательной работе [Електронний ресурс] / Коган М. С. – Режим доступу: www.websib.ru/vospitanie/04-05/metod_1/htm.
6. Курбатов В.И. Социально-проектирование : учеб. пособ / В.И. Курбатов, О.В. Курбатова. – Ростов на Дону : Феникс, 2001. – 416 с.
7. Лесникова С.Г. Проектная деятельность как средство развития социальной инициативности подростка в условиях детской общественной организации: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / С.Г. Лесникова ; Удмуртский гос. ун-т. – Ижевск, 2005. – 248 с.
8. Луков В.А. Социально-проектирование: учеб. пособие / В. А. Луков. – 7-е изд. – Москва : Изд-во Московского гуманитарного университета : Флинта, 2007. – 240 с.
9. Напрями активізації запровадження механізму співробітництва територіальних громад: аналітична доповідь, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/AZ-Sp-vrob-tnitstvo-TG-d2e37.pdf>
10. Плышевский В.Г. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе / Плышевский В. Г. – М. : Социально-технологический институт МГУС, 2001. – 95с.
11. Пометун О.І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді / О.І. Пометун// Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник. – К. : Департамент, 2003. – С. 327-333.
12. Пономаренко О. В. Інструменти управління ризиками соціальних проектів / О. В. Пономаренко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ДРІДУ НАДУ при Президентіві України. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 4 (34). – С.160–166.
13. Сенча І. А. Методика кількісної оцінки прийнятності соціальних проектів для суспільства / І. А. Сенча // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. №1. – С. 109-114.
14. Тарасюк Г.М. Управління проектами: навч. посібник / Г.М.Тарасюк.– 3-є вид. – Київ : Каравела, 2009. – 320 с.

15. Шкуро В. П. Підвищення якості реалізації соціальних проектів / В. П. Шкуро // Збірник наукових праць. Психологічні науки. Т. 2. – Вип. 9. – 2016. – С. 265-269.

ЧЕРНЕТА СВЕТЛАНА ЮРЬЕВНА, НЕЗБРИЦКАЯ ЕЛЕНА ВИКТОРОВНА. *Подходы к определению сущности понятия «социальный проект».*

В статье рассмотрена сущность социальных проектов и научные подходы к их сути в разных временных периодах развития. Определено, что социальный проект представляет собой комплекс нововведений, который реализуется с целью удовлетворения материально-духовных ценностей населения с определенными объемами ресурсов и ожидаемых результатов. Доказано, что социальные проекты начали возникать вместе с развитием социального проектирования и деятельности в 70-х годах прошлого века. Однако сейчас в Украине социальные проекты не получили массового распространения в связи с недостаточностью финансирования, отсутствием опыта реализации проектов территориальными общинами и органами местного самоуправления.

Ключевые слова: социальное проектирование, социальная деятельность, проект, социальный проект, финансирование, развитие регионов.

CHERNETA SVITLANA, NEZBRYCKA OLENA. *Approaches to the definition of the concept «social project».*

The article is considered the essence of social projects and scientific approaches to their essence in different time periods of development. It is determined that the social project represents a set of innovations, which is implemented in order to meet the material and spiritual values of the population with the determined volumes of resources and expected results. It was investigated that social projects began to emerge with the development of social design and activities in the 70s of the last century. However, now social projects in Ukraine have not been massively distributed due to lack of funding, lack of experience in implementing projects by territorial communities and local self-government bodies.

Key words: social design, social activity, project, social project, financing, development of regions.